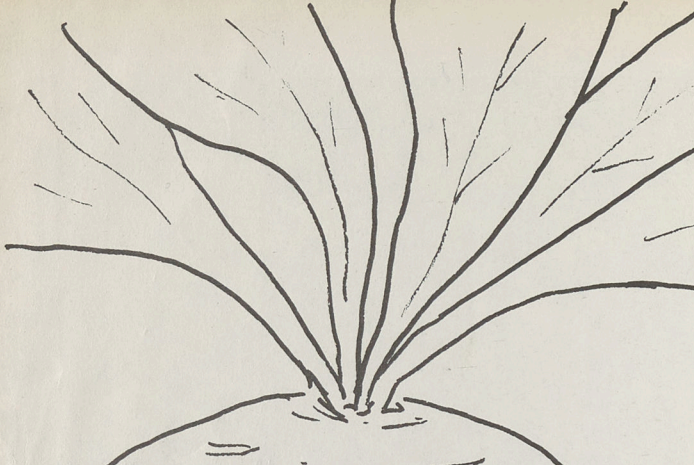

ROVBLADET

December 1983

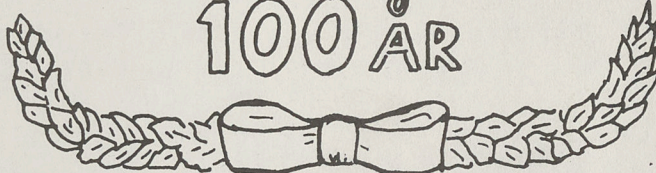
16

Medlemsblad från HEDESUNDA HEMBYGDSFÖRENING

1883 - 1983

Logen 429 Framtidshoppet av IOGT-NTO

100 ÅR

Medlemmar och gäster vid logens 50-årsjubileum 1933.

*Några av
NJO:s
populära
teateramatörer*

Stående: Eric Sandin, Edit Sandin, Einar Carlsson,
Britta Lundgren, Olle Ljung, Britta Ljung,
Joel Skoog.
Sittande: Ivar Hellström, Erik Lundgren,
Thore Hedin, Erik Österling.

Stående: Simon Lindberg, Olle Hellström,
Eric Sandin, Erik Österling.
Sittande: Karin Zetterberg, Olle Ljung,
Britta Ljung, Birger Larsson.

Stående: Karin Zetterberg, Eric Sandin, Edit Sandin,
Erik Österling.
Sittande: Olle Ljung, Britta Ljung, Stig Sundström,
Ivar Hellström, Joel Skoog.

"Folket på Sörgården"

Nykterhetsrörelsen i Hedesunda 100 år
och
dess kamp för mötesfrid.

Kyrkoherde Lydberg fann troligt nöjeslivet i Hedesunda ej det bästa-i synnerhet ungdomens-och hade säkert en baktanke att få några ledargestalter för bättring därmed till stånd,då han uppmanade bonden Per Åkerman i Bäck och förvånansvärt klockaren och folkskolläraren i Sundby Olof Hedström,vilken var känd att ej spotta i glaset och ett ej mönsterligt leverne att i Gävle åhöra ett föredrag"om ungdomens nöjesliv och odla dess smak för en sund förståelse"av den i staden verksamme och omtalade lektorn N P Ödman,troligen 1882.

Denna resa resulterade i att en nykterhetsförening bildades i Hedesunda året därpå,enligt trovärdig uppgift ej helt av Ödmans föredrag utan av en händelse dessa personer iakttog under vistelsen i Gävle-i synnerhet för Hedstöms del-då de fick iakttaga den bittra verkligheten,något han själv troligt varit med om.De iakttog hur en starkt berusad man av polis brutalt kastades ut ur en krog och hamnade under takdroppet,och där somnade i hållande regn utan förbarmande av någon.Dessa båda tyckte det var något förfärligt att se och Hedström erindrade sig säkert egna erfarenheter,och den"Lidnerska knäppen"infann sig hos honom,och han beslutade sig för att arbeta för den organiserade nykterhetsrörelsen,vilken 1879 börjat sitt arbete i Sverige.

Att hedra dessa båda uppsattes deras porträtt i godtemplarikalen över dörrarna vid scenen,där de suttit till senaste renoveringen 1960,och många har frågat vem dessa skäggyrddade personer varit,då ej upplysning där stått om dem.

De två nämnda ~~engagerade~~ en grosshandlare J Th Jakobsson från Stockholm,vilken höll ett nykterhetsföredrag i missionskyrkan den 31 mars 1883.Efter detta föredrag,vilket var talrikt besökt,gingo åtskilliga intreserade till Sörlings gård i Brunn,där man efter en stunds diskussion beslutade bilda en nykterhetsförening,vilka elva personer omedelbart tecknade sig som medlemmar.Dessa voro:Olof Hedström folkskollärare Sundby,C A Sörling mjölnare Brunn,F J Skog sergeant Brunn,E A Andersson handels-expedit Brunn,Olof Fröjd arbetskarl Norrkroken,Olof Lundin dag-kari Brunn,Erik Ersson fördelstagare Ölbo,Per Olsson bonde Ölbo,Per Åkerman bonde Bäck,Erik Andersson Sjöstrand dräng Brunn,och Olof Olsson bondson Ölbo.

Lokal för sina möten fick den nya sammenslutningen i den s.k. gamla Tingssalen i Per Jacksgården i Brunn där de kvarblev till 1897,då den nuvarande lokalen förvärvades.

Frälsningsarmen hade då upphört med sitt arbete i Hedesunda och föreningen började underhandla med dess högkvarter i Stockholm att förvärva lokalen,vilket ej gick så lätt då även andra **intressenter** fanns.Anders Larsson(född hos Erkers i Hångsta)fick uppdraget att underhandla med Frälsningsarmen och synes besökt Stockholm ett flertal gånger innan affären kunde slutföras,men fick i mars 1897 bekräftelse om köp av densamma,dock mot villkor om lokalens användande i framtiden till ett pris av 4000 kr med 500 i handpenning.Denna summa verkar blygsam i dagens läge men föreningen hade viss svårighet att låna upp den,men lyckades mot borgenslån hos intresserade privatpersoner.

Antecknas kan att Metodistkyrkan uppbyggde lokalen vid en nu okänd tidpunkt,troligt på 1870- talet.

Att äga egen lokal fick stor betydelse för logens verksamhet med olika aktiviteter både enskild och offentlig verksamhet.Flera generationer har i denna lokal fått lärdom hur en förening arbetar och även deltagit i studiecirklar.Lokalen har även

haft stor betydelse för andra sammanslutningar och föreningar. Åtskilliga föreläsningar har där hållits av olika personer bl.a. Fabian Månsson, Sten Bergman m.fl. Från 1910 har Hedesunda kommun haft sina nämnd- och stämmosammanträden där tills kommunen fick egen lokal.

1911 förbjöd föreningen enligt protokoll uthyrning av lokalen till dans och antireligiösa föredrag och biograf med försiktighet. Bio har sålunda funnits där sedan 1911 och fortsätter ännu, och sedan 1947 i egen regi. Dans var troligen förbjuden tidigare.

Mentaliteten hos den stora massan var under första årtiondena ej den bästa mot godtemplarna i Hedesunda och övriga orter, de faktiskt såg ned på dem och utsattes för hån, tillika med en viss nyfikenhet vad de hade för sig på de så kallade logemötena då olika tjänstemän där bar granna regalier, och det betraktades som hemliga möten.

Mötena blev ofta störda av "bråkmakare" vilka uppförde sig mycket brutalt och dumt på många vis från rörelsens början. En gång vid sekelskiftet sedan de fått egen lokal blev de verkligen hårt störda av delvis berusade både äldre och yngre personer. En av bönderna i Brunn-vilken ej här bör namnges-uppförde sig synnerligt aggressivt och slog med en hästskorasp på lokalen med skador som följd, vilket retade mötesdeltagarna oerhört, varför några handfasta karlar fångade och insläpade honom i lokalen där de knäppte ned byxorna och gav honom stryk på bara ändan som till ett barn. Han fick så han jämrade sig och ej tålde något mer och blev släppt mot löfte att ej störa någon gång mera. Hur han höll det är ej känt.

Tålmodet tog verkligen slut en mikaëlihelg då större delen av fönsterrutorna krossades och ett infernaliskt oväsen fördes utanför, då det inträffade anmälades till åtal. Många av våldsverkarna erhöilo stämning till tinget men häradsrätten resolverade "att då ingen hemfrid var störd" kunde ingenting göras.

Med erfarenhet av det inträffade sändes de tre logemedlemmarna Jonas Larsson i Kofsta, Anders Larsson i Norra Brunn och Gustaf Skoglund i Västbyggeby att uppsöka provinsens då mest kända riksdagsman P P Waldenström att framföra Hedesunda-godtemplarnas begäran att han i riksdagen motionerar om lagstiftning för mötesfrid, något endast kyrkan tidigare haft. Tyvärr var ej Waldenström hemma så att de kunde till honom framföra sin begäran. De ville dock framföra sitt viktiga ärende och gav ej upp utan fortsatte till Hille där de uppsökte en annan riksdagsman, Anders Olsson i Mårdång, vilket mycket välvilligt mottog dem och lovade att framföra deras ärende i riksdagen, vilket han även gjorde, och det blev antaget där.

Ytterst få har nu vetskap att lagen om mötesfrid har sin upprinnelse här i Hedesunda, då några initiativrika och kraftfulla personer påverkade en riksdagsman, så att denna för sena tiders barn självklara rättighet blev lag.

Medlemsantalet ökade kraftigt första årtiondena, men något förvånansvärt i den nuvarande jämställighetens tid är att kvinnor ej antogs till medlemmar den allra första tiden, vilket ett protokoll från apr. 1883 omtalar, vilken paragraf här citeras:

"Sedan diskuterades frågan om det var nödvändigt att fruntimmer skola intagas i Logen hvarpå det svarades ett samhalligt Ja, men blev sedan beslutat att dröja så länge med dem tills vidare, tills det skulle blifva flera, och orsaken till dröjsmålet var att de som nu antecknat sig trodde vi skulle mera önska ingå i Logen mer för nyfikenheten än för nyttan och i sådant fall ej kunna hålla det de en gång ha lofat i afsende på tysthetslöftet, hvarför frågan vidare framledes skulle utredas".

Redan i juli samma år fick de antagas till medlemmar och under dessa 100 år utfört en stor gärning för föreningen, ofta i tysthet, vilket inga protokoll berättar om.

Logens medlemmar har även varit mycket aktiva under större delen av dess 100-åriga verksamhet. 1884 bildades en musik-kår, 1885 en sjuk- och begravningskassa. En amatörteatergrupp har verkat i logen vilken var i synnerlig livlig verksamhet under 1930-talet med bl.a. årligt åtekommand nyårsveckor. Scoutkår har även funnits liksom ett antal studiecirklar.

Över 2000 protokoll, vilka är bevarade, är förda över verksamheten i denna loge 429 Framtidshoppet om dess verksamhet, vilken synes haft sin verkliga storhetstid under första halvan av sin 100-åriga verksamhet.

Då protokollen är bevarade, torde de utgöra en guldgruva för någon studerande att skriva en betygssuppsatts om en 100-årig folkrörelses många gånger svåra kamp och uppoffringar av dess medlemmar.

Starka personligheter har i denna förening funnits, såväl som i andra sammanslutningar, vilka framfört sina åsikter vilket många gånger retat några med schismer som följt men försoning har efter hand skett.

Godtemplarrörelsen hade stark ställning i Hedesunda vid sekelskiftet med föreningar i ett flertal byar. Störst var den i Brunn, men loger fanns i Vinnarsjö och Ålbo med egna lokaler. Även i Sevalbo, Lövåsen, Ön och Främlingshem fanns loger vilka arbetade intensivt periodvis.

Då logen 429 Framtidshoppet nu verkat i 100 år, och periodvis synnerligt verksam, får den 70-åriga Hedesunda Hembygdsförening framföra sina Hjärtligaste Gratulationer och önska god framgång på det andra seklet.

Stig Andersson

Källor: Protokoll och anteckningar efter samtal med Per Emil Lundgren, Bäck och Olof Lundin, Brunn.

VARFÖR ROVOR ?

En lokaltidning har nyligen ägnat en bilaga om Hedesunda-tack för det-där spekulationer fanns varför Hedesundaborna kallades för rovor. Kan möjligen förklaringen hämtas ur en legend återgiven i boken "Från Hedesunda" utgiven 1925. Den återges här:

"En präst långt tillbaka-långt före potatisens införande-hade till specialite att odla rovor. Maken till rovor fanns ej på långa håll, ty de voro osedvanligt stora. Det låter nästan sagolikt, men det var en gång mot höstsidan, som en sugga saknades för prästgårdens folk. Man letade efter henne överallt, men förgäves, hon stod ingenstades att finna. När man emellertid började skörda rovorerna, träffade man helt oförmodat på henne-i en rova. Svinkreaturet hade ätit sig in i rovan och låg där i all sköns ro och daggade sin till synes särdeles friska avkomma. Ej underligt att prästens rovor blevo så vida berömda-att de voro bebyggarnas stolthet och föremål för gran-nars avund förstås.

Så möttes en gång en utsocknes och en hesenkarl, då utsockningen lika oskyldigt som troskyldigt frågade:

-- Nå har ni fått myttje rover i år?

-- Ja, vill du smaka dom? genmälde hesenkarin, och så gav han urbördingen smak. Så han vart belåten"

MEDLEMSAVGIFTEN

i Hembygdsföreningen är för 1984 femton kronor.

Inbetalningskort kommer i nästa nummer av "Rovbladet".

Är ett inbet.-kort bifogat nu, innebär det att årets avgift är obetald!

Hödesunda Hembygdsförenings Lotteri 1983

Trettondag Jul kl. 14

Vinsterna utföll på följande nummer:

37	678	1743	2411	2797	3642
72	716	1896	2423	2841	3714
161	1113	1906	2443	2849	3807
260	1126	1974	2540	2866	3817
323	1266	1977	2572	3238	3847
452	1362	2060	2576	3366	4120
462	1372	2062	2635	3400	4185
487	1486	2199	2649	3473	4388
513	1656	2313	2723	3507	4766
574					

Vinnarna har underrättats.

Vid JULMARKNADEN uttagna
vinster på ringlotterier:

serie J nr 60

serie X nr 229

NTO-lokalen

RUSCH KRING BUSTJEN

Ett varmt TACK

för alla bidrag, arbete och gåvor,
till föreningen!

KLÄD - PROBLEM

Den på sin tid kände spelmannen och båtbyggaren Olof Hedin från Östveda spelade en tidsperiod på Skansen i Stockholm, vilket av omgivningen ansågs som "fint".

Hemkommen från detta träffade han en bekant, vilken frågade, varför han slutade där och fick det häpnadsväckande svaret: "Tok kär, 'int kunde jag vär där. Ja fick kläder, som dä bäre var en ficka på, o den skull ja ha både penningpung, snusdosa och harts i. Hä förstå du, att int kunna ja va där då!"

M I N N E N

av

Erik Ström.

(Fortsättning)

Eftersom vi började skolan vid 6 år och gick 6 år, var vi bara 12 år, när vi slutade, så det dröjde ett eller två år innan vi fick gå och läsa för prästen. Jag var hos morbror Anders den sommaren. Mangårdsbyggnaden var färdig, men uthusen byggdes den sommarn, så jag var för det mesta med som hantlangare vid gjutningen av ladugården. Det var en varm sommar och plåttak på gården, så det hände jag vaknade om nätterna. Farbror var ofta borta då. Jag var med på hans bröllop vid midsommartiden året efter. Om det kan vara någon förklaring. Jag tror att mor var vid Sättrabrunn den sommarn jag var hos farbror. Hon blev inte bättre. Så var hon ju i grossess också, så hon kom till Andersas, som hade god kvinnohjälp. Utom mor själv döttrarna Stina, som blev ogift och väl var som en mamma för John, som föddes i januari 1896. Så Anna, som kom till Finnmyra, Brita till Valbo, Maria till Storvikstrakten, tror jag. Så var det sönerna Anders "Tomten" och Lars, som blev hemma. Han är död nu, men hans pojkar är nu på gården.

Långfredagen 1896 dog mor. Jag gick och läste det året och konfirmerades 1 eller 2 maj. Dagen efter knöt jag in mina få tillhörigheter i ett mors huvudkläde, stängde dörren och gick att börja en ny tillvaro.

Mormor tyckte illa om min styvfar Lindgren. Hon påstod att han var slarvig och slösaktig. Det låg väl någon sanning i det, men jag kan inte minnas, att han var elak varken mot mor eller mig. Och han var händig. Han gjorde nya dörrar på gården, han gjorde skor och jag minns en gång han hade gjort ett par skor åt mig, som var i minsta laget. Jag sa, att de var för små. Då sa han: "Ja, ser du Erker, det är inte skorna, som är för små, utan dina fötter, som är för stora." Han sålde dem och gjorde ett par större åt mig. Han bakade också. Sedan han slutat sin anställning vid ett garde i Stockholm, kom han tillbaka och tog plats som dräng hos Engvalls. Mor var nog redan då rätt så utsliten. Jag minns hon hade ont i armarna. Nu skulle också morbror överta egendomen. Hon tyckte det skulle vara bra att ha en karl, som kom hem med några slantar. Jag för min del trivdes bra med honom. Vi var ute och fiskade tillsammans. Jag var hund och drev hare åt honom. Senare var jag med honom och högg ved i skogen. En vinter, när det var arbetslöshet, gjorde han handskar åt en firma.

År 1890 minns jag det var ovanligt hög vårflod i älven. Pingsten var den 25 maj. Körsbärsträden var i blom. På pingstmorgonen blev jag väckt i ottan. Då var det fullt yrväder. Jag fick order att springa till Andersas och säga, att Lindgren inte behövde köra efter barnmorskan. Pojken var redan född. Det var bror Anders, som inte blev så gammal. Farmor dog den 9.11.1890. Sörjd och saknad.

Det var väl något av åren -91 eller -92, som jag var i fäboden och gick

vall. Så länge moster Brita levde, hade mor sina kor hemma hos Pers i Flösta på sommarbete. Sedan hade vi dem hos farbror Anders Ersson, Janses kallades gården. Dessutom var det Ollas, Perlars och Baggbö på vällen. Två långa Annor och en liten Brita gick jämte mig vall. Vi gjorde väl sällskap när vi drev i vall på morgonen och sen var det enda jag behövde göra att hålla reda på vår skällko, så kom jag alltid hem i laga tid. Mor skötte om det som skulle göras på vällen. Lindgren var väl i Gysinge på arbete. Vi gjorde s. k. fäboddagar. Det enda spännande som hände, var att vi släckte åtminstone början till en skogsbrand. Det brann i gräset och i en gärdesgård, men vi lyckades släcka. En gång förut hade jag själv vållat en gräsbrand, då jag skulle bränna ris hemma på udden. Jag höll på att arbeta ihjäl mig innan jag fick hjälp.

De där båda långa Annorna hade en gång lånat sina bröders kläder och gått och bultat upp Brita, som inte kände igen dem, utan trodde det var några från Gysinge. Gissa om de hade roligt!

August blev ju född 1893 vid midsommartiden. Så då blev det två pojkar inne. Mor blev allt sämre, så hon kunde knappt gå ut. Sista året jag var i skolan gick jag i lagårn om morgnarna och mjölkade och fodrade korna - jag tror vi hade två.

Morbror Eklund hade nog byggt bagarstuga och ladugård då och flyttat. Sme-Pelle skulle köpa moster Annas gård för 50 kronor, men kunde aldrig få ihop till den summan.

Sommaren 1895, då mor var vid Sättrabrunn, var jag hos morbror Anders. Det var då modernt med gjutna ladugårdar av cementbruk och sten. Jag var hantlangare åt gubben Englund, som var byggmästare för den sortens hus.

Mor blev ju inte bättre av brunnsvistelsen utan sämre, så hon fick komma till Andersas. Mormor och morbror Erik tog Anders och August. Korna var väl sålda. Jag skulle gå och läsa. Så 1896 i januari föddes Johan Emil. Den 3 april dog mor. Jag stod på gången och gick till nattvarden 4 maj. Barndomen var slut.

Mormor tyckte alltså illa om styvfar Lindgren, men jag tror han gjorde sitt bästa. Det var små förtjänster på 1890-talet. Vi fick 20 öre för ett lass kolved, 25 öre för en meter kastved, som de brände i massafabriken, och någon tiondel över ett öre foten för barkat timmer. Jag var ju med honom i skogen ibland. Jag var också med honom och fiskade med långrev och nät.

En gång, när vi var ute på sjön, såg vi en större eldsvåda åt Gysingehället till. Vi ansåg, att det antingen måste vara massafabriken eller kolhusen som brann. Olyckligtvis var det fabriken. Det var en av de första i sitt slag i Sverige. Det sades att förlusten på smidet och jordbruket överfördes på fabriken, så det inte blev någon vidare vinst. Det beslutades, att inte någon ny fabrik skulle byggas. Vid den tiden hade nämligen huset Wallenberg köpt upp alla aktier i bolaget, som inte patron själv innehade och genomdrev att bruket skulle säljas. Olyckan nummer två var att det stenrika Bergslagsbolaget köpte bruket och lade ner alltsammans och ingenting nytt kom i stället.

Fader Lindgren jagade ju också. Jag har sen dess aldrig haft råd att äta

tjäder, orre eller järpe. En och annan hare blev det också. Ryssjorna på vårarna fick jag mest sköta själv. Fick jag mer fisk än vi kunde äta upp gick jag och sålde. Jag fick 20 å 25 öre för aborre och 30 öre för gäddorna vill jag minnas.

Jag hade god läslust, men utom mina skolböcker fanns bara Bibeln, Luthers postilla och två inbundna årgångar av "Sanningsvittnet". Av dem tyckte jag Bibeln var mest intressant. Gamla testamentet tror jag att jag läste igenom mer än en gång.

Den präst jag gick och läste för var då en hjälppräst, som jag inte minns vad han hette, men det var nog en bra präst. Vi fick lära oss hela Jesu bergspredikan utantill och den innehåller väl kärnan av den kristna religionen. Han talade också om en del av besluten på det stora kyrkomötet i Nicea år 385. Det var då det bestämdes att påsken skall firas första söndagen efter fullmåne efter vårdagjämningen.

Vi var 56 pojkar och 64 flickor det året kring altarrunden i Hedesunda kyrka. Det var väl första gången vi såg flickorna, för de hade gått hos komminister Rydberg och på olika dagar. Vi var många ungdomar i socknarna på den tiden.

Mors farbror Anders Ersson dit jag gick var en för sin tid framstående jordbrukare. Han hade en av de två första tjurarna av den då nya ayrshire-rasen. Han hette Orion och stod i stallet. Var inkörd när han köptes. Gick i dagligt arbete. Han kom på min lott att rykta och köra. Men när folk kom med kor, tog farbror hand om honom själv. De hade också två märrar av norsk ras. De hade ismetod för mjölken.

Utom farbror och faster Karin hade de ju sonen Erik, 7 år äldre än jag, och två pigor. Det året hette de Anna Vallner och Brita Frank. Morbror Anders hade varit dräng där förut, men hade eget nu. Han gifte sig på midsommarn, så jag var ju förstås också med. Morbror Erik gifte sig sen på julen. Jag minns, att vi hade slädparti till brudens bror Anders Andersson "Tomten".

Eftersom Janses, som gården kallades, ansågs som en rejäl bondgård var väl arbets- och matordning lika där, som överallt annars i bygden. På morron kom först mor Karin och bulta på pigkammarns dörr. Efter en stund kom Anders Ersson och bulta på vår dörr. Erik låg i drängkammaren han också. Så gick vi in och fick kaffe. Då hade pigorna och bonden redan gått till ladegården. Erik och jag gick till stallet och gjorde morgonrust och rykt. Jag hade ju Orion på min lott. När vi kom in från stall och ladugård var det frukost. Det var för det mesta islandssill och potatis, mjölksås, smör, ost och mesost, som förresten var framsatt alla mål. Sen gick var och en till sitt. En av pigorna hade ladugården på sin lott. Den andra fick vara med ute under slätter och skörd. Annars vara inne och spinna, väva och sticka. Under den tid korna var i fäboden var ju en där. De hjälptes åt att mjölka morron och kväll. Till middag var det kött av något slag. De slaktade ju vanligtvis ett stort djur - ko eller tjur - på hösten samt två stora svin och några får. De kalvar, som

inte lades på till livs, slaktades också. Det blev egentligen för mycket mat, så det var det att köttet blev för gammalt, som man kunde anmärka på. Sista året jag var där lämnade de en tjur till en slaktare och fick sen motsvarande vikt kött i mån av behov.

Vid 5 - 6-tiden var det aftonvard - pannkaka kanske. Kl. 8 gröt och mjölk. Sen var det att krypa till kojs. Det var ingen eldstad i dräng- och pigkammarna. Det var kallt på vintern. Vi hade ju varma fårskinnsfällar, så man behövde ju inte frysa på nätterna, men det var värst att gå upp när det var kallt och yrväder ute. Vi fick visserligen ligga i det stora köket hos Janses om vi ville, men vi låg ute i det längsta i alla fall. Två saker fick jag lära mig. För det första att arbeta och för det andra att allt skulle göras ordentligt. Inget fusk.

Under slättertiden var vi tidigt uppe. Allt skulle ju slås med lie och helst innan daggen gick ur. Allt hö på åkrarna hässjades och farbror lade själv upp översta stängen om han var med. Det allra mesta höet togs emellertid från de vidsträckta slätterängarna. En del ängar låg långt bort, så när vi tåg in hö i ladorna låg vi kvar ibland. Jag minns en gång jag hade grävt ned mig ganska djupt i höet med Erik och Brita på vardera sidan. Så vaknade jag på natten och tyckte det var trångt och varmt, så jag gick och grävde ned mig på ett annat ställe. "Var är gossen då?" sa farbror på morron. "Han kröp ner här" sa Brita och försökte väl gräva fram mig. "Ja, han kommer väl efter" sa farbror. Ja, jag kom väl att tänka på att jag inte skulle hinna i fatt med mitt slag, om jag dröjde för länge, så jag kröp fram.

Efter slättern blev det frukost. Så skulle man ha omkring liesträngarna och om man hade hö från föregående dag till torkning. Sen blev det middag, och sen sov man middag en timme eller så. Sen var det att ta ihop det hö, som var torrt, och bära in i ladan på hävlar.

Efter slättern blev det skörd av råg, havre, vete och ärter. Lin hade de ju i var gård. Det skulle mås, rötas, torkas, bultas, brötas, häcklas och senare spinnas, vävas och sys. Så var det potatisen, som skulle upp. Hos Janses hade de mycket fodermorötter. Det var det bästa för korna, påstod farbror. De gav större avkastning än potatis och det blev ingen bismak på mjölken av dem som av rovor.

Plöjning. Farbror plöjde lika mycket med Orion som Erik med hästarna. Så blev det tröskning. Det var ett rätt stort tröskverk med hästvandring utanför. Vi hade ju extra tröskhjälp. När folket kom på morron skulle logen vara ren. Så det blev för Erik och mig att gå uppe till 2- eller 3-tiden och dra kastmaskinen. Den som fick sova skulle svara för stallet och så hjälpa till med att bära säck från logen.

En av pigorna var ju i fåbon på sommarn. Där var de väl litet mer fria. Men nog hade de full sysselsättning. De skulle ju gå vall med korna, kärna smör, göra ost och mesost. Så skulle det göras vispar och kvastar. Sticka åt sig själv och karlarna. Sy åt sig själv m.m. Inte var det säkert att de fick vara i fred om nätterna heller.

(Fortsättning följer)

Folk kallade honom Sjungar-Pelle. Hans namn var Per Persson-Engvall. Han var född i Oppåker den 29 augusti 1849 och står i kyrkboken skriven som landbonde i Flösta. Men han kunde om han velat ha satt många andra yrken som titel. Han hade prövat på att vara bonddräng, nyodlare, timmerhuggare, sjåare, flottare, banbyggare, rödfärgare, tjärstrykare förutom att han även idkade skattsökeri.

Fadern var dagakarlen Pehr Pehrsson, född den 16 september 1819, och gift med Anna Carlsdotter, född den 30 mars 1818. Sjungar-Pelle var gift två gånger. I det första äktenskapet var han gift med Brita Persdotter, född den 21 juli 1855. Det bröllopet stod den 14 november 1875. Bruden var dotter till landbonden Pehr Ers-son i Flösta och dennes hustru Brita Andersdotter. Äktenskapet skänkte dem tre söner: Per, f 25 februari 1877, Anders, f 11 augusti 1880, Erik, f 14 mars 1884.

Den 5 januari 1889 blev Sjungar-Pelle änkeman. Han gifte sig för andra gången den 17 september samma år med Anna Larsdotter, som var född den 29 maj 1856. Hon avled den 7 december 1913. Det äktenskapet skänkte makarna dottern Anna.

Efter denna kronologiska inledning ska vi ägna oss enbart åt personen Sjungar-Pelle. Mitt första minne av Sjungar-Pelle fick jag som pojkvasker med kortbyxor och ryggknäppt livstykke. Det var när han satt på det branta snedtaket på kyrkan och tjärade takets spånplattor. Då lär han ha varit omkring 70 år. Ofta sjöng han under arbetet på kyrktaket. Särskilt minns jag en vers:

Jag vill sjunga en sång
så att tiden ej blir lång
och då sjunger jag helst om min Vän.
O, så lycklig jag ska bli....

Så ungefär minns jag sången och lycklig skulle han bli när han fick skåda Herran och vara hos honom. Sången hördes över hela kyrkbyn för han hade en kraftig röst. När han satt där på någon av de sista pinnarna på nedersta snedtaket hyste han ingen rädsla. Det föreföll honom onaturligt att han skulle falla när han var i Herrens tjänst. "Näij, däruppe är jag lika säker som på förstutrappan. Jag har vakt omkring mej och den skyddar mej från att ramla ned" sa Sjungar-Pelle, som mej veterligt inte heller ramlade ner någon gång. Vakten, det var Guds änglar. Ofta talade han om änglarna som skyddade honom och han trodde att Gud, Satan och änglarna existerade. Bibeln var inte främmande för honom.

När jag växt ur kortbyxorna och börjat få skrivklåda besökte jag Sjungar-Pelle fler än en gång. "Du ska skriva precis som jag säger" sa han och talade mycket långsamt.

Per Engvall fick namnet Sjungar-Pelle för att han söndag efter söndag satt in-vid kyrkorgeln och deltog i psalmsången. Jag vill tro att benämningen inte tillkom i nedsättande syfte utan skulle vara en bekräftelse på att han var en inte oäven sångare och en flitig sådan.

Soldaten Lars Klar i Flösta bidrog till att han blev kyrksångare. Denne tyckte att Engvall hade en klar och kraftig stämma och att den borde få höras i psalm-sången. (Klar var själv ingen oäven sångare). När Per Engvall exercerade beväring

på Mohed blev han ombedd att sjunga vid andakterna. Det var just Klar som hade föreslagit Engvall.

År efter år satt Sjungar-Pelle på den grova träbänken invid orgeln och sjöng. Så blev det klockarbyte. Klockar Hedström hade slutat sina dagar och efterträddes av klockare Anders Skogh. Den nye klockaren spelade inte psalmerna på samma släpiga och långsamma sätt som Sjungar-Pelle blivit van vid. Mitt i en psalm utbrast han: "Då går för fort, då går för fort".

Per Engvall hade mycket att berätta. Om järtecken, änglasång, sägner, krig, skatter, stigmän.

Som bonddräng skjutsade han en gång till Uppsala. Det föll sig naturligt för honom att bevista gudstjänsten i domkyrkan, eftersom han skulle stanna i staden ett par dagar. Någon i sällskapet tyckte att Engvall skulle klämma i och sjunga ordentligt i psalmsången. Motvilligt gav han med sig. Den ena stämman efter den andra tystnade, när Sjungar-Pelle sjöng med kraftig stämma. Till sist var det bara Sjungar-Pelles röst som hördes. Han berättade att alla som satt framför honom hade vänt sig om och undrande tittat på honom. Ingen hade tidigare varken sett eller hört honom i domkyrkan och folket undrade varifrån denne märklige man kom.

Sjungar-Pelle var ingen lejd kyrksångare. Det föreslogs en gång på kyrkstämman att han borde få 140 kronor ett som allt för att han varit en trogen psalmsångare. "Jag fick assint", berättade Sjungar-Pelle. När kyrkoherde Alfred Silén frågade stämman om den ville gå med på att ge Per Engvall 140 kronor, sa Nordström (förmodligen auktionisten Per Nordström i Nordanbro): "Nej, vi har så många löntagare i socknen ändå så det bär sej inte med flera." Kyrkoherden förklarade att det var en engångssumma, alltså för evärdeliga tider, och inte en årligen återkommande utgift. Men det hjälpte inte.

Per Engvall blev borta från kyrkan en längre tid. Han funderade på att gå över till missionskyrkan. Sönnen svek honom om nätterna och han undrade om det var en Guds straffdom för att han slutat gå i kyrkan och sjunga. Under tre veckor funderade han på detta. Till slut beslöt han att på prov bevista gudstjänsten. Det skedde böndagen 1903. Kände han rö i själen efter det besöket var det ett tydligt tecken på att han hörde hemma i kyrkan och alltså borde gå dit och sjunga igen.

Menigheten sjöng psalmen Höga majestät vi alla... Under sista versen hörde Engvall änglasång över sig. Han böjde huvudet uppåt, bakåt och åt sidorna men såg ingenting ovanligt. Men de vackra rösterna från kyrkvalvet hörde han fortfarande. Stärkt i tron att detta var en uppenbarelse för honom visste han att han hörde kyrkan till och skulle så göra resten av livet. Efter det kyrkibesöket sov han skönt varje natt.

Sjungar-Pelle sjöng inte bara i kyrkan. Många gånger sågs han på gravbacken, där han stämde upp en psalm till den bortgångnes minne, vare sig de anhöriga tyckte om det eller inte. Ja, han sågs sjungande i sorgehusen också.

Under många år tjärade Engvall kyrktaket. När han levde nyodlarens liv i Fläxmuren i Oppåkers ängar hade han lång väg till kyrkan. Det blev för långt att gå varje morgon och kväll. Han föredrog att övernatta på vinden över vedboden och bårhuset. Han tyckte det var ett tryggt ställe då det ju låg mitt i kyrkogården. "En Herrans ängel vakar över mej. Men rackarungar försöker skrämme mej," klagade Engvall.

En gång tyckte han sig märka och höra någonting besynnerligt som inte härrörde sig från någon som ville reta honom. Han anade att det var Satan som ville fresta honom. Kyrksångaren visste hur han skulle freda sig mot sådana potentater. "Gå bort, du Satans ängel, jag är en Herrens tjänare," befallde Engvall och fick sedan sova i fred, kanske även stärkt av den getmjölk som han drack till matsäcken. Det var mjölk från egna getter.

Sjungar-Pelle fick vara med om flera uppenbarelser. En sådan kom sommaren 1898, då han höll på att tjära kyrktaket. När han kom innanför bogårdsgrinden stannade han och sa tyst för sig själv: "Många skola på uppståndelsens morgon stå svartklädda uti sin syndadräkt, men många skola stå klädda i Kristi vita, skinande rättfärdighetskläder." Sedan läste han psalmen Sälla äro de som sova... Framme vid bårhuset satte han sig på syllstocken. När han tittade upp mot kyrktaket fick han trots solskenet syn på en stor skara vita, skinande stjärnor. De svävade av och an över hela taket. Samtidigt tyckte han sig höra att så där många tusen saliga människor vilade inom dessa murar. 10-12 av stjärnorna var stora som en kaffekopp. Rösten talade om att stjärnorna var änglar, som ska beskydda denna människoskara.

Sin religiösa tro sa han att han fick under en forresa i Hälsingland. Det var när han åkte förbi Kårböle kyrka. Över kyrkporten stod texten: O land, land, land! Hörer Herrans ord! Orden gjorde starkt intryck på Engvall.

Per Engvall berättade många historier, både troliga och mindre troliga. Dessa historier hade gått från mun till mun i generationer. Engvall ville att de skulle fortleva. Han trodde på dem. Ofta talade han om det stora slaget på Sundsåker nedanför kyrkoherdebostället. Då räckte blodet de stridande till fotknölna. Så våldsamt gick striden.

Från Söderfors-hållet kom den danska hären framträngande. Vid Sundsåker stod de svenska krigarna och väntade på fienden. Den kom över Kågbo och vandrade från Kvillanudden över på den då befintliga stenbron över till Åshuvudet. (Vid lågvatten kan man ännu se delar av vägleden sticka upp ovan vattenlinjen, åtminstone innan kraftbygget i Söderfors höjde vattenståndet.) Sturarnas här segrade och den danske fogdens borg på Brunnbyåsen jämnades med marken. Fogdens samlade skatter i guldackor lades i en ekkista. Denna grävdes ned i åsen i väntan på fredligare tider. Men freden dröjde och skattgömmarna tog hemligheten med sig i graven.

Per Engvall var säker på att slaget vid Sundsåker på Sturarnas tid verkligen ägt rum. Han berättade att det fanns bevis. I älven ligger Hampholmen som var befäst med kanoner, vars mynningar pekade ut över vägen mellan Kvillanudden och

Åsudden. Innan bogårdsmuren revs kunde besökaren i muren se en kanonkula. Den kulan lär ha avlossats från Hampholmen i samband med slaget på Sundsåker, berättade Engvall.

Mera bevis drog han fram. När grunden lades till nya kyrkoherdebostället påträffades en myckenhet ben. Dessa skulle enligt Engvall härröra sig från stupade soldater vid slaget på Sundsåker. På åkerstycket upptäcktes vid plöjning en mycket gammal bössmykning.

Ifrågasatte man tilliten till det Engvall berättade blev han nästan arg och hotade med att aldrig mera berätta någonting för mig. Han trodde blint på de gamla sägnerna och historierna. Engvall gjorde sitt för att föra dem ytterligare en generation framåt i tiden. I dag avfärdas det mesta som sagor och det är inte utan att en del av våra förfäders kultur försvinner.

Under ofärdsåren gömde folk sina värdesaker här och var inom socknen. Ägarna tog i många fall hemligheten med sig i graven. Men skatterna skulle inte förbli obevakade. Rået skötte om så att inga obehöriga skulle snappa bort dem, medan ägaren stred mot fienden. Då inga ägare mer fanns måste rået vaka över dessa skatter till evärdeliga tider.

En skattsökare hade det mycket svårt under sitt sökande. Det fanns regler att följa om det skulle bli resultat. Dessutom stod endast en enda natt på hela året till skattsökandens förfogande. Det var midsommarnatten. Natten före, hela midsommaraftonen och fram till det solen gick upp skulle skattsökaren fasta. Under denna tid fick han inte heller säga ett enda ord. Men rået var alltid på sin vakt. Än lurade hon skattsökaren att tala, än tvingades han avbryta arbetet för att lyssna på gudabegåvad sång eller något annat som förvillade skattsökaren.

Kriget på Sundsåker bidrog till att Engvall sysslade något med skattsökning. I silvergruvan i Brunn, Lurberget, gömdes mycket värdefullt. Fröken Lura var gruvans beskyddarinna och en god sådan. Gruvan är numera igenfylld men alla orter blev ofyllda. Därför kan byfolket höra Nord-Olle gå därnere och stöka. Då vet folket att det blir ombyte i väderleken. Men det är bara om nätterna Nord-Olle hörs pyssla därnere.

Skatterna i Lurberget sades vara ofantligt stora och det visste förstås även Per Engvall. Gick det honom väl i händer skulle han låta uppföra ett sjukhus i socknen. Men det blev inget sjukhus. Trots goda förberedelser lyckades han aldrig, fast han många gånger var fasligt nära och kände spaden stöta på något hårt. Men okynniga pojkar förstörde för honom många gånger och ibland var det en röst som lockade honom att svara.

En gång påstod han att han grävt fram en väldig kista. Han orkade inte lyfta den själv och gav sig iväg för att få hjälp. Vid återkomsten kunde han inte upptäcka platsen.

Även på Arnön i Dalälven, sydväst om södra färjsundet, finns skatter. Där gjorde han även besök. Den skatten bevakades av två ormar och flera tomtenissar. En gammal fiskare hade för övrigt en midsommarnatt sett tomtenissarna dansa på den lilla ön så att ljungen vajade som i vinddrag. Enligt en soldats utprickning på en karta skulle skatten ligga i en fördjupning på ön. Det var bara det att det

fanns flera fördjupningar att välja mellan. Färska grävningar gav vid den tiden besked om att skattsökare varit i farten.

Per Engvall hade otur med sitt skattsökeri. Hans troligen sista försök att bärga skatter gällde kyrkklockorna. Under de öroliga tiderna skulle klockorna sättas i säkerhet. De placerades på en kälke för att på isen föras över sundet och till en säkrare plats. Isen var för svag och kälken med sin last försvann i djupet. Enligt Per Engvall skulle det ha skett mellan nuvarande bron och gamla färjstället.

Engvall lät beställa en kraftig dragg hos bysmeden. En roddare var han i behov av och kom i det ärendet till undertecknad för att få hjälp med rodden. Av en eller annan anledning - det var onödigt att sára den gamle - blev han tvungen att skaffa annan roddare. Det såg ut att lyckas den här gången, åtminstone trodde Engvall detta. Draggen fastnade stenhårt och han var övertygad om att det var en av kyrkklockorna han funnit. Nu skulle han skaffa dykare. Men ingen ville förstå honom och någon dykning efter kyrkklockan blev det inte.

Per Engvall var en stark karl i sina bästa dagar. Han hade även starka söner, vilket midsommarbrottningsarna i Brunn gav besked om. Med åren anfäktades han av gikt och fick svårt att gå. Hörsel och syn försämrades alltmed åren. Så länge han såg läste han sin postilla, som låg framme på fönsterbordet i ålderdomshemets källarvåning. Därifrån hade han utsikt mot kyrkan. Dit kunde han inte längre komma, men han var nöjd så länge han åtminstone hade sådan syn att han fick se helgedomen. Den sista tiden försvann synen helt. Jag minns det sista besöket hos Per Engvall, Sjungar-Pelle. Ärkebiskopen var på besök i hemmet. Engvall grät av lycka över att få trycka ärkebiskopens händer. Några år senare var han borta från denna värld. Uppbrottet skedde den 4 juni 1939. Sjungar-Pelle blev i det närmaste 90 år gammal.

Han begravdes på förmiddagen söndagen den 11 juni i samma familjegrav som var sockenspelmannen Per Persson Menlös sista vilorum.

Hugo Skogh.

*God Jul
och
Gott Nytt År!*

1984
Hembygdens år
Hedesunda —
Din Hembygd

VID BEHOV AV

Byggnadssnickerier och inredningar

begär prisuppgift från

HEDESUNDA TRAFÖRADLING

NORD & LJUNG — Tel. 180.

Till allmänhetens kännedom

meddelas härmed att vi numera övertagit den av fru Lydia Hägglund bedrivna bryggerirörelsen, och hoppas vi, att det förtroende, som under många år visats henne, även måtte komma oss till del.

Värdsamt

Hägglund & Linds Bryggeri

Hedesunda.

HEDESUNDA-KÄRRAN

rekommenderas såsom en av de bästa plättipphärrarna i marknaden. Den har genom sina framstående egenskaper tillvunnit sig allmänt förtroende, vilket även framgår av en allmän ökad efterfrågan från skilda delar av landet. Lätt — Hållbar — Billig.

Vi tillverka 14 olika typer med gjutna, smidda, plåt- och S. K. F.-gummi-hjul. Kärrorna finnas i lager hos större delen av landets järnhandlare. Infordra offert från undertecknad eller Eder järnhandlare.

J. A. Ulander's Vagn- & Smidesverksamhet

Hedesunda, Tel. 100.

Hedesunda Industri A.-B.

Tillverkar

MÖBLER, BYGGNADSSNICKERIER, TRAPPOR och
INREDNINGAR.

Infordra offert.

Telefon 14.

■ ■ ■ ■ ■ Lämpliga julklappar för hushållet: ■ ■ ■ ■ ■

Kokkärl

aluminium
koppar
emalj
rostfria

Knivar

bords
försäkrare
slidknivar

FÖR VINTERSPORTEN: Sundina skidor, Stavar, Skidbindningar, Valler, Valfångstangor, Spårskottningar, Ryggstolar, Thermoflaskor.

HEDESUNDA JÄRNHANDEL

Telefon 74.

Köp praktiskt och förståndigt

i dessa bistra tider! — Vänd Eder till

Sture Blomgrens Beklädnadsaffär

HEDESUNDA. — Tel. 170.

Ramar

till RAMPRIS!

ANDERS E. WESTER

Hedesunda. Tel. 171.

Tvåla till

smutsen med tvål från

Anders E. Wester

Hedesunda.

QVISTS SKOAFFÄR

Varma vinterskodon

Idel nyheter

Stor sortering

Till Julen. Tel 35.

Alltid färska varor

till dagens lägsta priser i

E. Potterssons Charkuteriaffär

HEDESUNDA - Tel. 12.

Gör Edra julinköp

hos

O. G. SKOGH

Hedesunda. Tel. 4.

(Annonser

i

Arbetsbladet

18 december 1939)